

slijedi novija povjest ovoga samostana, zapuštenost, popravljjanje, uprava pod vrsnim starješinama i napokon najnoviji događaji iz god. 1914. i 1915. Samostan srećom nije stradao prigodom bombardovanja francuskog (4. listop. 1914.) i talijanskog (18. srpnja 1915.) ratnog brodovlja. Pisac na koncu opisuje nutrašnost samostana samostanske crkve i dodaje katalog znamenitijih redovnika ovoga samostana, među kojima prvo mjesto zauzima O. Ambroz Marković, koji je prvi izdao Gundulićevog „Osmana“ u Dubrovniku god. 1826.

Kako rekoh na početku, franjev. provincija može biti zahvalna piscu, što joj je podigao ovakov spomenik. Pisac je iz netiskanih rukopisa, što no ih prašina izjeda, pokupio lijep povjesni materijal i iznio na svijetlo. On je time ispunio mnogu prazninu u kulturnoj povijesti slavnoga Dubrovnika. Ali pisac je ne samo povjesničar, on je i vrstan književnik. Njegov jezik je čist i pravilan hrvatski jezik, što je zaista velika rijetkost u pisaca iz Dalmacije. Njegov stil je elegantan, njegovi opisi (n. pr. na str. 30.) dotjerani. On nije ni najmanje sitnice ispuštio, a da je nespomene, koja spada na njegov predmet. Osim rukopisa domaćih poslužio se pisac još sa 44 razna vrela historijske struke izrađujući ovu lijepu knjižicu, koja za to i njemu na osobitu čast služi. Knjigu ovu preporučujem svakomu.

Dr. Pazman.

F. H. Schüth S. I.: *Theorie des mündlichen Vortrages besonders für Redner und Prädiger. Leitfaden für Lehrer und Lernende.* Freiburg im Breisgau 1915. Herdersche Verlagshandlung. U maloj 8i str. XII. + 254.

Pisac izdao je eto knjižicu, u kojoj poučaje, kako se ima govoriti. To je jedan dio retorike, nauke, koja je bez sumnje potrebna osobito nama svećenicima, kojima duhovna služba nalaže dužnost propovijedanja, katekizovanja i poučavanja. Pisac veli u predgovoru, da je ovo djelo plod dugotrajne prakse i studija; on je sam opažao na sebi i na drugima, sam se je vježbao i sam proučavao. Dakle djelo je originalno, prem-

da spominje i nekoje druge pisce koji su pisali o istom predmetu, i na njih se pozivlje, najviše na Skraup Karl („Die Kunst der Rede und des Vortrages“. Leipzig 1894. J. J. Weber). — U uvodu tumači pisac pojmove, da čitatelj znade, o čem se zapravo govori u ovoj knjizi (Begriff des mündlichen Vortrages und die verschiedenen Arten derselben). Svoje djelo razdijelio je pisac u tri poglavlja. U prvom izlaže općenita načela govorničke umjetnosti. (Allgemeine Prinzipien der Kunst des Vortrages). Glavno je pravilo, da se govori naravno, kako je čovjeku od naravi dano; a umjetnost imade taj naravni dar govora da upotpuni i dotjera. Umjetnost govornička spada među t. z. lijepe umjetnosti. — U drugom poglavlju — to je najvažnije poglavlje — raspravlja pisac o samom govoru u koliko je predmetom sluha. (Der mündliche Vortrag als solcher nach seiner tonischen Seite). Ovo poglavlje imade tri članka. U prvom od ovih članaka raspreda pisac na tanko počela govora (Elemente der Vortrages); zvuk, glas, jakost glasa, visina glasa, pokretač i uzrok glasa, o čem ovisi jakost glasa, gdje nastaje glas; zatim izgovor ili artikulacija... o svem tom pisac podrobno govori. Kako valja čisto i jasno izgovarati vokale (samoglasnike), kako ih spajati sa konsonantima (suglasnicima), kako slovke spajati u riječi; kako dugo izgovarati, kako naglašivati, kako na ritam paziti, kako modulirati glasom t. j. izmjenjivati visoke glasove s dubokima i napokon kako disati valja kod govora. O svem tom daje pisac pravila, naročito opširno govori o naglasu ili akcentu. Ova pravila izgovaranja temelje se na naravi ljudskoj i vrijede za svako izgovaranje. Ali kod govornika i propovjednika valja da to izgovaranje prati razumijevanje, jer treba da govorimo umjetno, a umjetnost govornička ide u prvom redu za tim, da nas slušatelji razumiju. Ta se umjetnost sastoji u tom, da znademo zgodno naglašivati ne samo pojedine riječi (gramatički naglas), nego upravo one riječi, koje su najvažnije u izreci (govornički naglas); da znademo ritmički modulirati glasom, i da na zgodnom mjestu upotrebimo stanke

ili pauze i da odaberemo zgodan tempo. Što se tiče ritma i modulacije, to je najteža stvar priznaje pisac. Svaki govornik treba da govori temeljnim glasom ili dominantom, da glas svoj diže, kad treba i da glasom pada kada treba. Pravila o dizanju i padanju glasa druga su kod glavnih izreka, koje su redovito jednostavne i kratke, druga kod upitnih izreka, opet druga kod sastavljenih izreka, bile ove podređene ili neovisne. I na stanke ili pauze, koje su potrebne i radi ritma (ritamske pauze) i radi razumijevanja (logične pauze) i radi sile govora (govorničke pauze) valja dobro paziti. Pa i tempo mora se odabrati primjeren temperamentu govornika, sadržaju govora i prilikama mjesta i slušateljstvu. O svemu tom govori se u drugom članku. — No govorniku je zadaća ne samo da poučava, prosvjetljuje, već da i giba svoje slušatelje, da ih sklone i prinuka na stanovito djelovanje n. pr. da pokoru čine, da se ufaju, budu zahvalni, da se moie itd. To se postizava pomoću čuvstva t. j. govornik mora djelovati na čuvstvo svojih slušatelja. A da to postigne, mora sam u sebi ona čuvstva probuditi, koja želi da se kod slušatelja probude. Opet da slušatelji čuju, da je u govornika takovo i takovo čuvstvo, valja da on to svojim govorom očituje. Prema tomu umjetnost govornička uči i tako govoriti, da se govorom izrazi i čuvstvo. To je sadržaj trećega članka (Die Kunst des Vortrages in Bezug auf den Ausdruck des Gefühls). Da govornik uzmogne djelovati svojim govorom i na čuvstvo svojih slušatelja, valja da na mnogo toga pazi; na modulaciju glasa, na ritam, na tempo, na stanke, na melodiju i na boju glasa. Drugačije treba da sve to udesi, kad hoće da probudi čuvstvo ljubavi, drugačije kod čuvstva čežnje, nade, smionosti, radosti; drugačije opet kad hoće da probudi čuvstvo mržnje, odvratnosti, straha, boli i žalosti. Za svako čuvstvo vrijedi drugi način govora prema razlikosti čuvstva. Tude igra ulogu narav i instinkt, ali mnogo doprinosi proučavanje, vježba i vlastito opažanje pa iskustvo.

U trećem poglavlju govori pisac o m i m i c i. Slušatelj ne samo sluša govor, već on i gleda govornika. Govornik vješt znade tako govoriti,

da ga slušatelji rado slušaju, ali on mora znati i tako se vladati, da ga slušatelji i rado gledaju. Rimski retori zvali su to *actio* od *agere*, a grčki *χειρονομία* i *μιμική* (sc. *τέχνη*). Pisac daje naslov ovom poglavlju: *Über die Aktion*. Ponajprije (u 1. članku) ispostavlja temeljna načela mimike, koja u kratko jesu ova: 1. govornik u kretnji tijela svoga treba da se drži estetike; 2. treba da pazi na promjenu u akciji (*variatio delectat*); 3. na harmoniju između riječi i gestā, kojima riječi prati; 4. da se u akciji odrazuje osobnost govornikova; 5. da u vanjštni govornika vide slušatelji dušu njegovu i 6. da vanjska mimika odgovara spolu, dobi, temperamentu, stališu, odgoji, zdravstvenom stanju, podneblju, narodnosti itd. govornikovo. — Govoreći (u 2. članku) o samoj mimici navodi pravila, kako imade govornik noge držati, kako stajati, kako se osoviti, kako glavu, kako vrat, kako gornje tijelo držati, kako glavom micati, kako rukama gestikulirati, kako ruku, kako prste napose kažiprst, kako licem i okom, okom i čelom t. j. pogled upravljati, kako usta i nos, kako oko i usta, kako smijeh, kako plač udesiti. Umjetnost bo znade sve to upotrebiti prema svrsi, a glavno je kod toga, da se čini pravilno, estetično, lijepo, jer samo ljepota i simetrija privlači i povoljno djeluje na čuvstvo ljudsko. — Na to poučava pisac (u 3. članku), kako se imadu ova pravila mimike uporabiti na sebe, kako se na to naučiti, kako mimikom izraziti osjetne predmete, čine, prilike, a kako nadosjetne. To je opširan članak, a sadržaje nauku i za deklamatore i za glumce. Važniji je za to četvrti članak, u kojem se uputa daje za propovjednike, kako im se držati uopće, a kako napose u uvodu, kako u sredini govora, kako kod dokazivanja, kako kod amplifikacije, kako u peroraciji t. j. na koncu propovijedi.

U zaglavku (*Nachwort*) veli pisac, da je potrebno da se ova pravila primjerima potkrijepe. No da mu djelo ne bude preopširno, veli da će primjere izdati u posebnoj svezci. — Knjiga je ova svakako osebujna po svojem predmetu i sadržaju. Malo koja dosada objelodanjena uputa u govorničtvo sadržaje ovako potanko i

do najmanje sitnice raspredena pravila o govorničkoj dikciji i akciji, kako je to učinio ovaj pisac. Nema dvojbe, da su se govornici staroga vijeka tih pravila držali u praksi, a vjerojatno je, da im je i teorija bila bolje poznata nego li u kasnija vremena nama. Držim, da će ova knjiga moći mnoge bolje uputiti u govorničku umjetnost, ali držim, da će i mnogi reći, kad ovu knjigu pročitaju — glupost! Rekao bih i ja, da je mnogo toga u toj knjizi suvišno, n. pr. u drugom poglavlju o izgovaranju glava i spajanja vokala sa konsonantima, što sve spada na gramatiku. Dakako ono što ima pisac o naglasu vrijedi za njemački jezik. Ono o mimici je preopširno i preistančeno, tako da se čovjek izgubi u onoj šumi pravila i pravilaca, a stvar je ipak jednostavnija. Pisac je odviše zašao u teoriju, a za sigurno držim, da propovjedniku nije od potrebe znati sve ono, što treba da znađe glumac. U ostalom ova je umjetnost (govornička) slabo njegovana u naše doba, veoma malo imponuje svijetu, a još manje imade koji joj služe i koji se njom bave. Za to želim, da ova knjiga bude mnogima poticalom, da se i na tom polju crkvenoga govorništva nešto više učini. Učiteljima govorništva i onim mladim propovjednicima, koji imadu dara govorničkoga, preporučjem ovo djelo za proučavanje.

Dr. Pazman.

Cuthbert - Slavić: Biser-suze ili život sv. Margarite Kortonske, pokornice III. reda sv. Frane. Engleski napisao F. Cuthbert O. F. M. C. Preveo i neke misli dodao O. Frane Slavić O. F. M. župnik u Sumartinu na otoku Braču u Dalmaciji. Split 1915. Brzotiskom „Narodne tiskare“. U osmini imade str. 94. Cijena K 1'10, vezano K 2'—

Marni redovnik O. Frane opet je obdario hrvatski katolički puk lijepom knjigom, koju može svak bez straha čitati, a oni, koji čeknu za svetim življenjem, i kojima je prevodilac ovo svoje djelce posvetio, naći će u toj knjizi mnogo pouke i zdrave hrane za dušu. Sadržaje pak

ta knjiga „Legendu sv. Margarite“ t. j. životopis ove svete, što ga napisao fra. Giunta prezimenom Bevegnati, redovnik franjevac u samostanu u Kortoni, kroz mnogo godina ispovjednik sv. Margarite, koji je prema tomu dobro poznao ovu pokornicu, na svoje oči gledao cio njezin život, pokoru, napasti, borbu i duhovni napredak ove Božije ugodnice. Nitko drugi nije mogao bolje znati od fra. Giunte, kako je sv. Margarita od grješnice postala pokornica, — od pokornice svetica; nitko drugi nije većma bio zvan da napiše životopis sv. Margarite. Ova „Legenda“ je poglaviti sadržaj ove knjige. No pred „Legendu“ stavio je pisac iza prekratkoga Predgovora sastavak pod naslovom „Magarita Kortonska. Njezin život“. U tom sastavku na 34. strani orisan je isto tako životopis iste ove svete za polovicu kraći od životopisa legende. Tako imademo u jednoj te istoj knjizi dvaput jednu te istu stvar, prvi put kraće prikazanu, a drugi put dulje. Ovu kraću napisao je po naslovu knjige sudeći engleski kapucin Guthbert, a onu dulju talijanski fratar Bevegnati. Treći pisac ove knjige — prevodilac Slavić — prevodio je ono prvo s engleskoga, a ovo drugo valjda s talijanskoga. Nije bo vjerojatno, da je mimošao talijanski original pa prevodio engleski prijevod! Ni najmanje pak ne znamo, ko je je misli „dodao“ O. Frane. To se veli na naslovu knjige, a u Predgovoru, gdje se to pravom očekivati trebalo, ni riječi o tom. Čitajući životopis sv. Margarite opaziti se moglo, da prevodilac mjestimice navodi doslovce nekoja mjesta iz originala i štampa ih u tekstu kurzivnim pismenima, a odozdo u opazci (jednom i u tekstu na str. 11.) ima engleski tekst. Po ovom postupanju sudeći O. Slavić je pisac, a ne prevodilac ovoga prvoga životopisa. Za pravo bi nad onaj prvi kraći životopis imao doći naslov „Predgovor“, bilo to Slavićev ili Guthbertov. Onda bi knjižica imala glavu i rep. U njoj se na v-djelo izdaje Životopis — legenda — sv. Margarite od fra. Giunte Bevegnati-a s Predgovorom Engleza Guthberta. Jedno i drugo preveo O. Slavić. Ili ako je prvi životopis glavni sadržaj knjige, onda legenda Beve-